

Deel 4: Maatschappelijke structuren en sociale ongelijkheid

4.1 Sociale ongelijkheid

In alle samenlevingsverbanden worden taken en verantwoordelijkheden toegekend aan sociale posities. Die kunnen een impact hebben op de verdeling van maatschappelijke kansen.

Sociale differentiatie

= Wanneer die posities/rollen gewaardeerd worden als gelijkwaardig in termen van status, reputatie of rijkdom, dan staan mensen in een **nevenschikkende relatie** tot elkaar.

Er is een **horizontaal** verband tussen de personen.

Bvb. vader VS moeder, broer VS zus, ...

Sociale ongelijkheid

= Wanneer die posities/rollen ongelijk gewaardeerd worden in termen van status, reputatie of rijkdom, dan staan mensen in een **boven- en onderschikkende relatie** tot elkaar.

Er is een **verticaal** verband tussen de personen.

Bvb. prof VS student, ouder VS kind, ...

Sociale ongelijkheid gaat over de ongelijke verdeling van sociaal gewaardeerde goederen (economisch, sociaal en cultureel kapitaal) en de ongelijke waardering van actoren op grond van de maatschappelijke positie en levensstijl. Het impliceert dus een **rangschikking** van sociale posities van hoog naar laag (=sociale rangverschillen). Sociale ongelijkheid kan betrekking hebben op individuele of collectieve actoren. (*zie deel 4.2*)

Zowel sociale differentiatie als sociale ongelijkheid kunnen gepaard gaan met **breuklijnen**. Er zijn verschillende soorten breuklijnen:

- **Relationele breuklijnen:** actoren beschikken over weinig banden in een netwerk waardoor ze geen of weinig toegang hebben tot sociaal gewaardeerde goederen. (*zie deel 2.4*)
- **Institutionele breuklijnen:** actoren krijgen geen of weinig toegang tot bepaalde sociaal gewaardeerde goederen als gevolg van het uitdrukkelijke en bedoelde ingrijpen van collectieve actoren (zoals de overheid).
Bvb. sociale uitkering: "rechthebbenden" / "niet-gerechtigden"
- **Ruimtelijke breuklijnen:** actoren krijgen geen of weinig toegang tot bepaalde sociaal gewaardeerde goederen als gevolg van processen van fragmentering in de ruimte.
Bvb. achtergestelde buurten VS "gated communities"
- **Maatschappelijke breuklijnen:** actoren krijgen geen of weinig toegang tot bepaalde sociaal gewaardeerde goederen als gevolg van de ontwikkeling van de samenleving tot deelsamenlevingen.
Bvb. duale arbeidsmarkt

Wanneer sociale differentiatie gepaard gaat met één of meerdere breuklijnen spreken we van **sociale fragmentatie**. (Vb. "ethnic villages" in grootsteden). Wanneer het gepaard gaat met één of meerdere breuklijnen spreken we van **sociale uitsluiting**. (Vb. fysieke opsluiting in een gevangenis, geen politieke of sociale rechten krijgen...)

Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen. (Vranken, 1991 e.v.)

Het volgende deel gaat over de inkomensongelijkheid.

De **historische wetmatigheid** houdt in dat, in een economisch systeem gebaseerd op privébezit, vermogen van generatie op generatie wordt gecumuleerd en overgedragen.

In de **periode van 1910 tot 1975** werd die historische wetmatigheid onderbroken door de (materiële) schade aangebracht door de twee wereldoorlogen, de crisis van de jaren 1930, de uitbouw van de welvaartsstaten en het sociaal pact na WOII. Met als gevolg dat er een rem op de inkomensongelijkheid kwam.

In de **periode na 1975** was er opnieuw **groeijende inkomens- en vermogensongelijkheid**. Hoe? In een neoliberale markteconomie groeit ‘oude rijkdom’ via interesten, opbrengsten uit financiële producten of huur, sneller dan ‘nieuwe rijkdom’ in de vorm van economische productie en lonen.

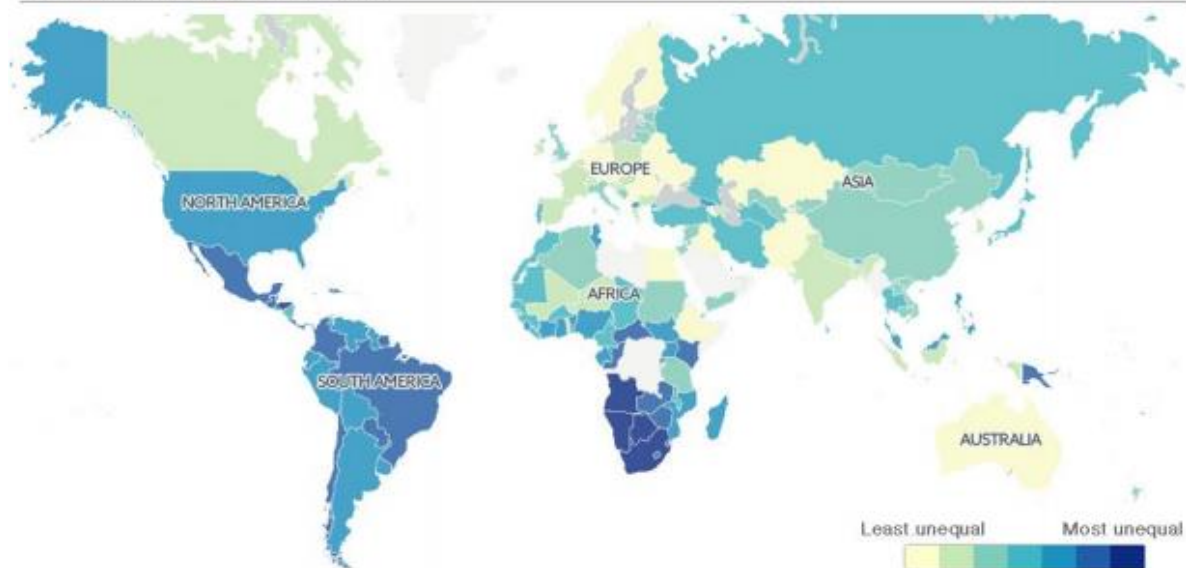
In de laatste 3 à 4 decennia heeft de 1% hoogste inkomens hun loon zien stijgen met 150%. Bij de laagste 90% was de stijging 15%. (Stiglitz, 2012)

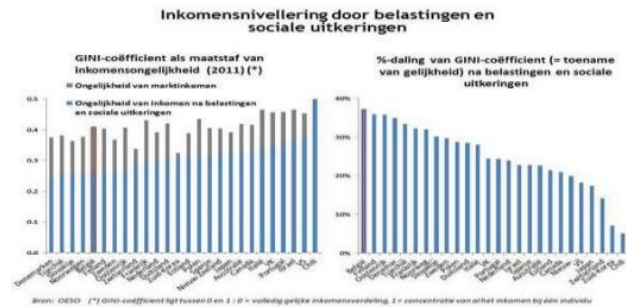
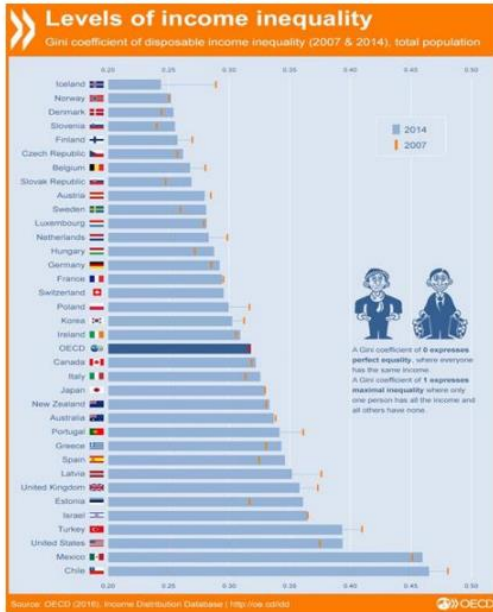
	Aandeel in de totale bevolking van een samenleving	Aandeel van het totaal inkomen van de samenleving	Aandeel van het totaal vermogen van de samenleving	Gemiddeld vermogen per volwassene
Bovenklasse	10%, waarvan - 9% welstellende klasse - 1% dominante klasse		60% - 25%	1,2 miljoen EURO - 5 miljoen EURO
Middenklasse	40%		25 à 35%	
Onderklasse	50%	30% (VS: 25%)	<5%	

Hoe omvangrijk is de inkomensongelijkheid ?

The most unequal regions in the world

GINI index measure of inequality

Inkomensarmoede

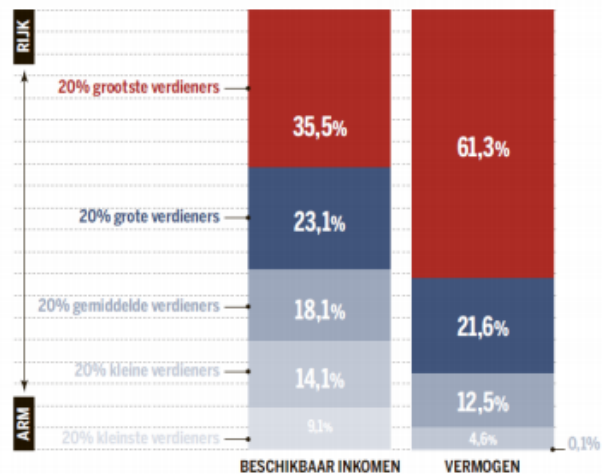
2014 Voor transfers: 43.1%
Na transfers: 14.9%
Bij werklozen: 40.7%

2016 Al jaren ca. 10 à 11%

Bronnen: <https://www.socialsecurity.be> & <https://armoede.vlaanderen.be/>

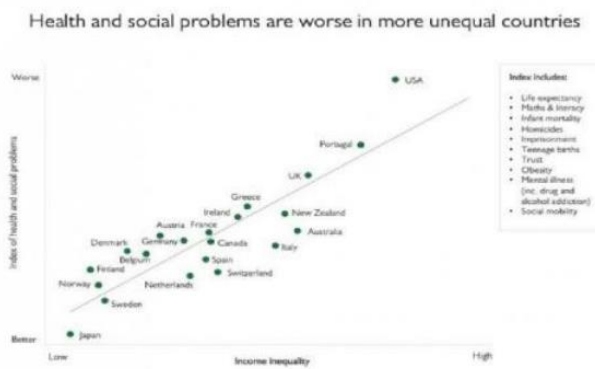
Inkomensongelijkheid **onderschat** de totale welvaartsongelijkheid in de samenleving. Daarom moeten we ook kijken naar de vermogensverdeling. Vermogen is het geheel van roerende en onroerende goederen zoals huizen, auto's, juwelen, aandelen, obligaties, schilderijen, ... Het **vermogen is veel ongelijker verdeeld** dan het beschikbare inkomen. Wetenschappelijk onderzoek voor België heeft aangetoond dat de rijkste twintig procent 35,5% bezit van het beschikbare inkomen en maar 61,25 procent van het vermogen, terwijl de armste twintig procent amper 0,14 % van het vermogen bezit.

VERMOGEN ONGELIJKER VERDEELD DAN INKOMEN
Verdeling totaal beschikbaar inkomen en netto-vermogen

Hebben individuen inkomensongelijkheid nodig als motivator tot inspanningen?

!! Zie: <http://pubdocs.worldbank.org/en/503001444058224597/Global-Monitoring-Report-2015.pdf> figuur 1.7 op pagina 71 van document

Er is een **positieve correlatie tussen inkomensongelijkheid en gezondheids- en sociale problemen**. Het gaat om een zeer grote waaier van sociale problemen, gaande van levensverwachting en gezondheidsproblemen, tot onderwijsprestaties, tewerkstelling en werkloosheid, sociale mobiliteit, criminaliteit, dalende economische groei enz.

4.2 Sociale stratificatie: tradities

Sociale ongelijkheid tussen **sociale categorieën of collectiviteiten** noemen we **sociale stratificatie of sociale gelaagdheid**. Er zijn drie belangrijke invalshoeken:

- Stratificatie naar stratum/sociale klasse (klassiek thema)
- Stratificatie naar gender (recenter thema, zie deel 3)
- Stratificatie naar etniciteit (recenter thema, zie gastcollege “superdiversiteit”)

In alle samenlevingen van enige omvang is een of andere vorm van sociale stratificatie. Posities en statussen worden in gestratificeerde samenlevingen a.d.h.v. particuliere criteria (bv. bezit) toegekend. Dit leidt tot specifieke vormen van gelaagdheid. We onderscheiden drie types:

- **Standen** (Vb. Europa in de middeleeuwen)
- **Kasten** (Vb. Indië)
- **Klassen** (Vb. huidige westen)
 - Traditie 1: de collectiviteiten vormen **oppositie sociale klassen** (K. Marx)
 - Traditie 2: de collectiviteiten vormen kwalitatief **verschillende sociale klassen** (M. Weber)
 - Traditie 3: de sociale categorieën liggen als **strata** geordend op een continuüm (functionalisme)

1. Klasse volgens **K. Marx**:

De samenleving is opgebouwd uit sociale klassen die **tegengestelde** belangen hebben. Deze tegengestelde of conflicterende belangen zorgen voor de dynamiek van maatschappelijke verandering. De basis van sociale klassen is het **al dan niet bezitten van de productiemiddelen**. Afhankelijk van het type samenleving, krijg je andere klassen omdat het om ander productiemiddelen gaat. In kapitalistische samenlevingen gaat is het dominante productiemiddel **kapitaal**.

Alhoewel Marx' klassenmodel complexer is, wordt ze vaak herinnerd als model met 2 antagonistische klassen: de klasse die kapitaal bezit (=de **burgerij**, de kapitaalbezitters) en de bezitloze klasse (=het **proletariaat**). Ze delen de kapitalistische samenleving op in twee aparte deelsamenlevingen.

De relatie tussen kapitaalbezitters en proletariaat is in essentie een **uitbuitingsrelatie**. Uitbuiting ontstaat wanneer de meerwaarde die door arbeid tijdens het arbeidsproces wordt gecreëerd, niet terugvloeit naar de arbeider maar wordt geïnd door de kapitaalbezitters.

Een belangrijk gevolg van de uitbuitingsrelatie voor individuen is **aliënering** of **vervreemding**. *Zie link 4.1*

In kapitalistische samenlevingen is een arbeider verplicht om voor een ander te werken. Hierdoor verwordt arbeid iets wat buiten hemzelf en zelfs tegenover hemzelf staat. **De arbeider vervreemdt van het product** dat hij voortbrengt, het **arbeidsproces** (hij/zij wordt tot een verlengstuk van de machine gedegradeerd) zijn **medemensen** (omdat samenwerking plaats moet ruimen voor onderlinge concurrentie) en **zichzelf**.

Concreet moet de arbeider de meerwaarde die hij toevoegt aan de grondstof die hij bewerkt afstaan aan de kapitaalbezitter en verliest zo **wat de mens echt tot mens** maakt: het vermogen om via arbeid de wereld te ontwikkelen en haar aan de eigen behoeften aan te passen.

Is vervreemding in de postmoderne samenleving onvermijdelijk? De meningen zijn verdeeld. Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt bieden alvast voldoende stof tot nadenken. (de toenemende automatisering, robotisering en artificiële intelligentie (AI) én het toenemend aantal psychische problemen bij werknemers)

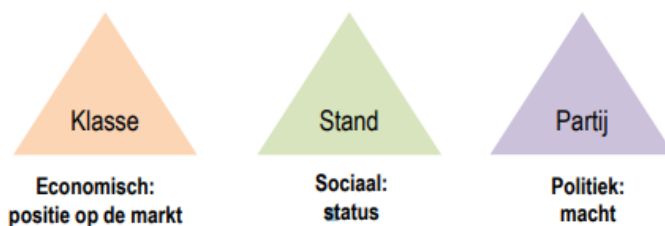
Marx voorspelde dat de **klassenstrijd** tussen kapitaalbezitters en proletariaat volgens drie fasen zou verlopen: individueel niveau; klasse-an-sich (toestandsklasse); klasse-für-sich (mentaliteitsklasse).

Er ontstaat een collectiviteit met het eigen klassenbewustzijn. *Zie link 4.2*

Marx dacht dat het conflict tussen het proletariaat en de bourgeoisie uiteindelijk zou leiden tot een klassenstrijd die uitmondt in een **klasseloze maatschappij** waarin het conflict tussen productiemiddelen en productieverhoudingen niet langer bestaat.

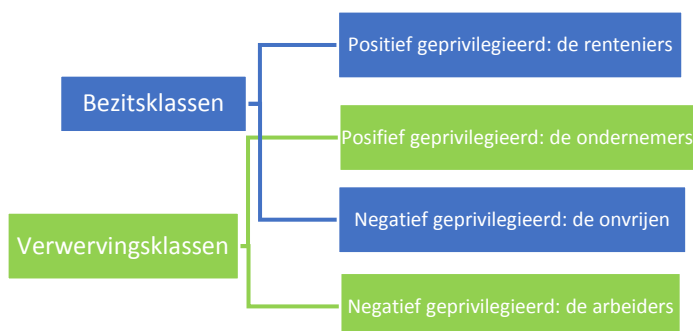
2. Klasse volgens **M. Weber**:

Weber vertrekt voor zijn klassenanalyse vanuit het “sociale handelen”. Dat gebeurt op verschillende terreinen van het maatschappelijke leven en produceert daar vrij autonome resultaten. Ook inzake sociale ongelijkheid en sociale stratificatie (sociologische typering). Het gevolg is dat Weber sociale stratificatie als **multidimensionaal** benadert. Hij ziet die dimensies analytisch onafhankelijk van elkaar:

De **sociale klasse** gaat om **levenskansen**, bepaald door de **positie op de markt** (bv. geldmarkt, arbeidsmarkt, markt van een andere productiefactor, landgoed of natuurlijke hulpbron). Of m.a.w. het gaat om dezelfde mogelijkheden/kansen om sociale goederen te verwerven. Een klasse is een aggregaat van personen die zich in dezelfde **klassentoestand** bevinden, d.i. de typische kans op een positief of negatief monopolie op die markt. Klassen hebben **verschillende belangen**. Die zijn niet noodzakelijk tegengesteld.

Weber komt tot 4 klassen:

De **stand** is de **status/prestige** uit hoofde van een positie. Een sociale stand bestaat uit een veelheid van individuen die een gelijkaardig soort prestige genieten. Ze vormen i.t.t. klassen echte **gemeenschappen**. Standen zijn zich altijd bewust van hun gemeenschappelijke positie. Er is geen noodzakelijk verband tussen klasse en stand. (Vb. nouveaux riches)

Het handelen van partijen is gericht op het **beïnvloeden** van een gemeenschappelijk handelen, ongeacht de inhoud ervan. Dus op **macht**.

3. Klasse volgens het **Functionalisme**:

Centrale gedachte is dat de samenleving is opgebouwd uit **strata die samen een continuüm vormen**. ("van meer naar minder", bijvoorbeeld inkomen, vermogen, beroepsstatus...) De grenzen tussen de strata zijn m.a.w. vrij vaag of zelfs onbestaande. Denken in termen van **sociale strata of sociale lagen** gaat terug op het structuurfunctionalisme, en nog vroeger.

E. Durkheim vond dat enkel die vormen van sociale stratificatie, die berusten op een ongelijke bijdrage van individuen aan de maatschappij, maatschappelijk aanvaardbaar zijn. Die vormen van sociale stratificatie moeten wel gelegitimeerd worden door een **morele consensus** onder de leden.

De **structuur-functionalist** (o.a. Davis en Moore) vonden het belangrijk dat cruciale posities in de samenleving ook effectief worden bekleed. Er is volgens hen nood aan een mechanisme dat de bekwaamste leden van de gemeenschap aanzet om die belangrijke en veeleisende posities in te nemen én aan een mechanisme om alle andere positiebekleders zover te brengen dat ze ook hun rol opnemen. Hét middel daartoe is om aan de verschillende posities verschillende sociale beloningen toe te kennen. Door **ongelijke 'honingpotten' aan sociale posities te koppelen**, ontstaat sociale stratificatie.

De **empirische uitwerking** hiervan zijn de **beroepsprestigeschalen** (snel veranderende arbeidsmarkt) en de **SES**. De **socio-economische status of SES** is een combinatie van opleiding, inkomen en beroepsstatus. Het meest gebruikte schema in internationaal vergelijkend onderzoek is het Erikson, Goldthorpe en Portocarera (of kortweg **EGP**)-**model**:

Service class	1	De hogere leidinggevende en professionele beroepen (incl. grotere ondernemers)
	2	Middelbare leidinggevende en professionele beroepen
Intermediaire klasse	3	Routine hoofdarbeid
	4	Kleine zelfstandigen
	5	Leidinggevende handarbeid
Arbeiders-klasse	6	Geschoolde handarbeid
	7a	Halfgeschoolde, geoefende en ongeschoolde handarbeid
	7b	Landarbeiders

De 3 tradities **samengevat**:

1. Les classes sociales sont tout. (Marx)
2. Les classes sociales sont quelque chose. (Weber)
3. Les classes sociales ne sont rien. (structuurfunctionalisten)

4.3 sociale stratificatie: recentere vraagstukken

Volgens sommigen is **de impact van sociale klasse gedaald of zelfs volledig verdwenen**. De meest voorkomende argumenten zijn als volgt:

- Klasse en levensstijlen vallen niet langer samen.
- Naast economische factoren winnen ook sociale en culturele factoren aan belang.
- De politiek wordt minder bepaald door klassen en meer door andere loyaliteiten.
- De herkomstklasse is minder bepalend dan vroeger in de uitbouw van het leven; er is meer ruimte voor individuele mogelijkheden en keuzes.

Anderen wijzen op het **blijvende belang van sociale klasse in het maatschappelijk leven**:

- Sociale klasse blijft een cruciale determinant op heel veel domeinen van het maatschappelijk leven en bij het maken van (schijnbaar) individuele gedragskeuzes.
 - inkomensverwerving: rijk worden door te werken VS het verwerven of erven van kapitaal
 - sociale klasse en muziekkeuze (zie deel 3.1. en infra)
- Dat de klassenstructuur gewijzigd is sinds Marx, Weber en de structuurfunctionalisten betwijfelt niemand. Dat besef heeft geleid tot nieuwe stratificatiemodellen die steeds op één of een combinatie van de 3 tradities teruggaan.

De maatschappelijke veranderingen die zich vooral na WOII en bij uitstek na 1975 hebben voorgedaan, hebben de klassenstructuur van moderne samenlevingen (grondig) gewijzigd.

Er zijn vier grote vragen:

- Maken dezelfde groepen nog deel uit van de **upperclass** of is die van samenstelling veranderd?
- Is de hele samenleving één grote **middenklasse** geworden? Of is die middenklasse juist verdwenen en blijven we achter met een tweeklassenmodel?
- Is de **arbeidersklasse** zichzelf gebleven of is ze verburgerlijkt? En dus eigenlijk opgeslorpt door de middenklasse?
- Is er een (nieuwe?) **onderklasse** ontstaan?

→ *Zie hoofdstuk 12 van het HB*

Eén van de **invloedrijkste moderne denkers rond stratificatie is Pierre Bourdieu**. Hij was een Neo-Weberiaan, maar met een eigen vocabularium: *Zie link 4.3*

Hij brengt de verschillende dimensies van het samenleven bij elkaar via twee cruciale concepten: **kapitaal en habitus**. Er zijn drie soorten kapitaal. Ze hebben de eigenschap omzetbaar of converteerbaar te zijn.

- **Economisch kapitaal**: de materiële mogelijkheden o.b.v. inkomen en bezit, die omgezet kunnen worden in geld.
- **Sociaal kapitaal**: het geheel van relaties binnen een sociaal netwerk of het kapitaal aan respectabiliteit en eer (prominente status).
- **Cultureel kapitaal**: geheel van disposities (opvattingen, houdingen) die naar hogere cultuur of Bildung verwijzen. (opleiding en kennis, diploma's, titels, familiale achtergrond, culturele erfenis, 'awards', ...)

De **habitus** is een duurzame manier van waarnemen, denken en handelen, waarmee mensen zich in een 'maatschappelijk veld' (bv. arbeidsmarkt, gezinsleven) kunnen handhaven en verder kunnen komen. Het zijn m.a.w. handelings- en waarderingsschema's. Kapitaal en habitus brengen samen de **leefstijl** voort. De handelingsschema's in de habitus bepalen iemands **consumptie** (toe-eigening van goederen). De waarderingsschema's bepalen 'de'

smaak. Gezamenlijk leggen ze de leefstijl vast. Door het uitdragen van een leefstijl trachten mensen zich van de anderen te onderscheiden (**la distinction**) en laten ze zien wie ze zijn, tot welke maatschappelijke groep ze (doen alsof ze) behoren of waarmee ze aansluiting zoeken. Leefstijlen en distincties daartussen zorgen zo voor de maatschappelijke afbakening tussen sociale groepen.

Een stap verder naar **sociale klasse**... Klassen verschillen in habitus en in de mate waarin ze beschikken over kapitaal: hoe lager de sociale klasse, hoe minder kapitaal men bezit. Bourdieu ziet 3 klassen: de **dominante klasse**, de **middenklasse of kleine burgerij** en de **arbeidersklasse**. Klassen, kapitaal, habitus en leefstijl zijn en blijven nauw verbonden, ook in moderne samenlevingen.

Voorbeelden:

- Muzikale voorkeur

'Uw sociale klasse bepaalt uw muzikale voorkeur'
GERRY VEENSTRA, professor sociologie aan de Universiteit van British Columbia,
in The Canadian Review of Sociology.
Knack, 24/6/2015

○ ONWAAR ○ GROTENDIELS ONWAAR ○ GROTENDIELS WAAR ● WAAR

Behoort u tot de hogere sociale klasse? Dan is de kans groot dat u van opera, rock, pop, reggae of klassieke muziek houdt. Bent u van de lagere klasse, dan voelt u wellicht meer voor heavy metal, rap, country of disco. En ziet u zich als lid van de hogere klasse, hebt u bovendien een grondige afkeer van de genres die geliefd zijn in de lagere

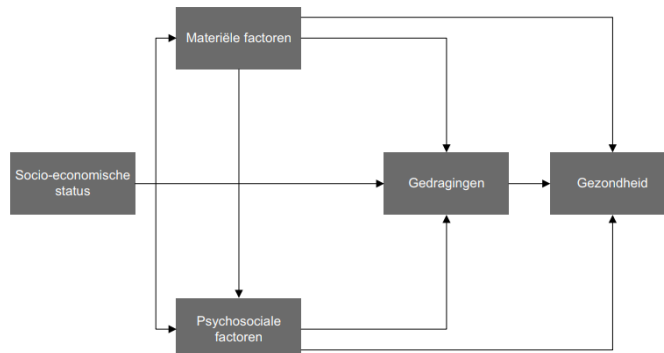
BEET U MISSCHIEN NOG EEN EURO?
 HET IS VOOR HET AMYSTE SWOOP DOGG ALBUM...

Toch blijft het fout klinken: een stijl bestempelen als 'typisch voor de lagere klasse'. Stijn Daemecindt van de UGent bekennt dat sociologen het daar ook moeilijk mee hebben. Objectieve gegevens over welke sociale groep waarvan houdt, klinken al gauw als een waardeoordeel. "We moeten er zeker bij vermelden dat rapmuziek,

Conclusie
 Dat er een verband is tussen muzikale smaak en sociale klasse, hebben al meerdere onderzoeken aangetoond. Uw muziekverzameling verradt wel degelijk tot welke sociale groep u behoort. *Knack* beoordeelt de stelling als waar.
Jef Van Baelen

- Dood en ziekte

- Sociale stratificatie blijft ook nu nog een belangrijke predictor van **zowel mortaliteit als morbiditeit**.
- Hoe lager iemands plaats in het stratificatiesysteem, hoe **groter de kans** op een lagere levensverwachting, een lagere gezonde levensverwachting, allerlei fysieke gezondheidsproblemen en allerlei mentale gezondheidsproblemen.
- Stratificatie is ook gelinkt met de **gezondheidszorg**, er is namelijk een ongelijk gebruik, een ongelijke toegang en een ongelijke gezondheidsverstrekking.
- Academicsi overall ter wereld proberen de blijvende link tussen stratificatie en mortaliteit/mortaliteit te begrijpen. Er worden verklaringen gezocht op **MACRO, MESO en MICRO-niveau**. (Vb. sterk vereenvoudigd diagram volgens Mackenbach)

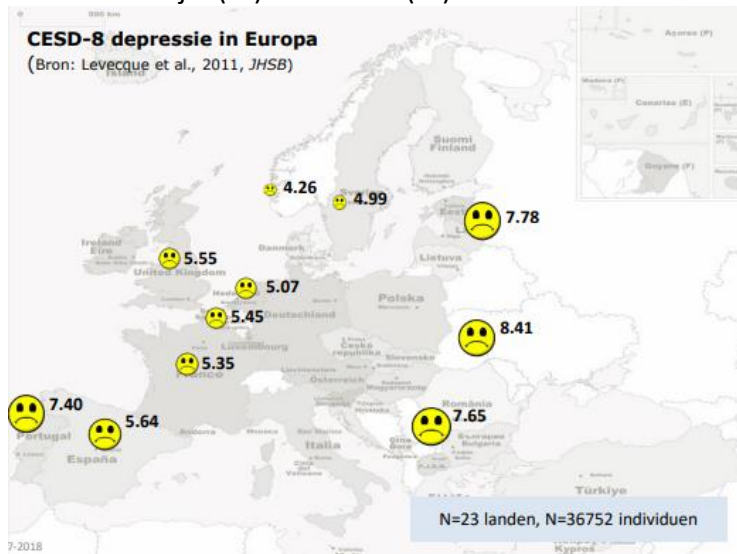

!!!!!!! Zie <http://www.belspo.be/belspo/ta/publ/academia-sociale.ongelijkheden.u1577.pdf> deel 1.1 en 1.2

- Depressie
 - Zie link 4.4
 - Depressie is ene veel voorkomend psychisch probleem: 1/5 vrouwen en 1/10 mannen krijgen er mee te maken. In Vlaanderen heeft 1/5 jongeren psychische problemen. Er is ook een toename in gebruik van antidepressiva in België.
 - WGO: meest voorkomende ziekte tegen 2030
 - Depressie wordt steeds meer vanuit een bio-psycho-sociaal perspectief benaderd.

Casus: Depressie in Europa

- Vraag 1: Komt depressie in alle Europese landen evenveel voor? Of zijn er verschillen tussen bv. “rijke(re)” en “arme(re)” landen? = Internationale analyse, MACRO

- Vraag 2: Verschilt de kans op een depressie naar Gender? Migratie/etniciteit? SES? = Intranationale analyse, MACRO / MICRO

Voornaamste bevindingen voor Gender:

- In (bijna) alle landen van Europa is er een **genderverschil in depressie**: vrouwen rapporteren meer depressies dan mannen.
- De grootte van het **genderverschil verschilt van land tot land**. De grootste verschillen vinden we terug in Zuid- en Oost-Europa (dus landen met een relatief traditionele genderideologie en/of een lage mate van de-familialisatie). De kleinste verschillen vinden we in Ierland, Slowakije en in sommige Scandinavische landen.
- **In alle landen spelen zowel gezinsfactoren als socio-economische factoren** een rol bij het tot stand komen van genderverschillen in depressie. MAAR: het relatieve belang van elk van beide types factoren verschilt van land tot land.
- Zowel bij mannen als vrouwen is het risico op een depressie **kleiner** wanneer ze **gehuwd** zijn of **samenwonend**.
- Het is niet zo dat depressies bij mannen vooral veroorzaakt worden door socio-economische factoren en bij vrouwen vooral door gezinsgerelateerde factoren. **In (bijna) alle landen, en voor zowel mannen als vrouwen, vormt SES de sterkste predictor voor depressie.**

Voornaamste bevindingen voor migratie/ethniciteit:

- Meer depressie bij **1ste generatie migranten** en bij individuen afkomstig van buiten de **EU-27 (1ste en 2de generatie)**.
- Dit hoger risico kunnen we **niet** verklaren vanuit variatie in **ethniciteit**. Ze ontstaat hoofdzakelijk doordat deze groepen **meer barrières tot socio-economische integratie** en processen van **discriminatie** ervaren.
- Migranten afkomstig van buiten de EU ervaren de meeste barrières tot socio-economische integratie.
- De verschillende welvaartsstaatsregimes slagen er in verschillende mate in om die barrières te reduceren.
- **Kortom, migrant of niet, het risico op depressie is in Europa het hoogst wanneer socio-economische integratie wordt gecompromitteerd en discriminatie wordt ervaren.**

Voornaamste bevindingen voor SES/armoede:

- In gans Europa hebben **individuen die in armoede leven een hoger risico op depressie**.
- De link tussen armoede en depressie is sterker in liberale welvaartsstaten. Deze landen slagen er dus het minst in om de deprimerende effecten van armoede te counteren.
- De link tussen armoede en depressie is **verschilt naargelang de levensfase**. M.a.w. of je bij een confrontatie met armoede depressief wordt of niet verschilt naargelang je leeftijd. Er zijn 2 grote hypothesen:
 - **Surviving experience**: naarmate men ouder wordt heeft men meer ervaring met het aanpakken van moeilijke periodes en tekorten. Hierdoor zal armoede op latere leeftijd minder depressies kunnen uitlokken.
 - **Limited opportunities**: naarmate men ouder wordt heeft men minder mogelijkheden ter beschikking om periodes van deprivatie/armoede het hoofd te bieden. Hierdoor zal armoede op latere leeftijd bij meer mensen depressies uitlokken.
- **Landen verschillen** van mekaar in de mate waarin armoede in een bepaalde levensfase meer of minder deprimerend is. Hoe? Via hun welvaartsstaatsregime.

4.4 Sociale mobiliteit

Sociale mobiliteit is de mogelijkheid van individuen of groepen (bv. etnische gemeenschappen, sociale klassen of beroepsgroep) om van sociale laag te veranderen. Wanneer sociale mobiliteit in een samenleving mogelijk is, spreken we van een **open samenleving**. De mate waarin samenlevingen open zijn wordt sociale permeabiliteit genoemd.

Naargelang van het klassenperspectief is sociale mobiliteit gemakkelijk (structuurfunctionalisme), mogelijk (Weber) of vrijwel onmogelijk (Marx). De structuurfunctionalisten beschrijven de sociale mobiliteit als volgt: 'Society needs the right man/woman in the right place'.

We onderscheiden horizontale van verticale mobiliteit.

De horizontaal mobiliteit is de beweeglijkheid tussen 2 posities van hetzelfde niveau die functioneel van elkaar verschillen. (Vb. jobmobiliteit van de ene naar de andere afdeling of de economische migratie naar West-Europa)

De verticale mobiliteit daarentegen is de beweeglijkheid tussen hoge en lage sociale positie. Er wordt hier een onderscheidt gemaakt tussen een opwaartse beweging (Vb. promotie binnen en bedrijf) en een neerwaartse beweging (Vb. van manager in topbedrijf naar eigenaar van een KMO).

We onderscheiden intergenerationale van intragenerationele mobiliteit. Intergenerationeel wilt zeggen 'tussen 2 generaties' (Vb. arbeiderszoon neemt kaderfunctie op). Intragenerationeel wilt zeggen 'binnen dezelfde generatie' (Vb. arbeider neemt kaderfunctie op).

Niet alleen individuen en groepen kunnen van positie veranderen in het stratificatiesysteem, maar de posities kunnen zelf ook veranderen. We spreken dan van **positionele mobiliteit**.

Voorbeeld:

- Zoon van een onderwijzer in het basisonderwijs wordt leraar in het secundair onderwijs
 - Dit is een voorbeeld van opwaartse sociale mobiliteit, ware het niet dat de status van leraar de laatste decennia is gedaald. Daardoor zit de zoon wel in een stijgende lift, maar de liftkoker zelf is gezakt, zodat de zoon op dezelfde verdieping uitstapt al waar zijn vader zich bevond. De status van de zoon nu en de status van de vader toen zijn m.a.w. quasi identiek.

Positionele mobiliteit is doorgaans het gevolg van **structurele veranderingen** in de beroepenstructuur van de samenleving. Tijdens de 20ste Eeuw was er een inkrimping van de tewerkstelling in de primaire sector, industrialisering, tertialisering, etc. Nu in de 21ste Eeuw zijn er 20% "nog onbekende" jobs, robotisering, totale werkgelegenheid als illusie, etc.

'Living the American Dream' is de **heersende ideologie**. **Westerse samenlevingen** bieden meer kansen voor iedereen, ongeacht de sociale herkomst. Maar is dat ook zo of m.a.w. hoe realiseerbaar is 'The American Dream' in 'the land of opportunities'? Het kunnen dromen van topfuncties en opwaartse sociale mobiliteit is functioneel.

'The American Dream' is het Amerikaanse ideaal van vrijheid en gelijkheid van alle mensen. De gedachte is dat deze vrijheid zich in zodanige mate strekt dat zelfs de armlastigste persoon in staat is multimiljonair te worden en dat de van geringste afkomst president kan worden. De American Dream is het ideaal waarin eenieder die bereid is hard te werken, altijd de top kan bereiken. Het verhaal van de krantenjongen die eindigt als mediamagnaat is illustratief voor de American Dream. Het zou hierbij niet uitmaken of men al dan niet van adel is, of "oud geld" in de familie heeft.

Het geloof in "gelijkheid voor iedereen" (= ideological equalitarism) is functioneel. Personen met een lagere sociale afkomst wordt het idee voorgehouden dat ze even succesvol kunnen zijn als ze maar hard genoeg werken. Ze krijgen de illusie dat ze als "gelijken" zullen behandeld worden door diegenen die nu al in die positie zitten die ze aspireren. Het gevolg is dat de **emotionele afstand** tussen personen met een verschillende sociale rang af neemt. Bij de elite zorgt het geloof in gelijkheid voor iedereen dat zij hun eigen positie door eigen talenten hebben bereikt.

De theorie

- Hypothese volgens de **statusincongruentietheorie**: de kans op sociale mobiliteit is kleiner, naarmate de verandering van positie meer statusincongruentie te weeg brengt. M.a.w. hoe groter de te maken sprong, hoe minder waarschijnlijk.

De praktijk

- De sociale mobiliteit is **veel geringer** dan veelal wordt gedacht. Dat geldt zowel voor het **aantal personen** dat sociaal mobiel is, als voor de **reikwijdte** van de sociale mobiliteit.
- **Hefbomen** tot sociale mobiliteit: het (universitair) onderwijs, exogame huwelijken, politieke en sociale acties (Vb. arbeidersklasse en vrouwen na WOII).

Drempels tot sociale mobiliteit:

- Het geloof dat bestaande ongelijkheden rechtvaardig zijn en/of door een hogere macht gewild zijn.
- Het geloof in een trickle down effect.
- De hoogste sociale klassen wenden allerlei machtsmiddelen aan om de bestaande verdeling in stand te houden, zodat ideologieën uitdrukkelijk kunnen worden overgebracht op het publiek en maatschappelijke problemen zo gedefinieerd kunnen worden dat de oplossing die de dominante klassen aanbrenge, de meeste plausibele en effectieve lijken (bv. "TINA - There is no alternative").

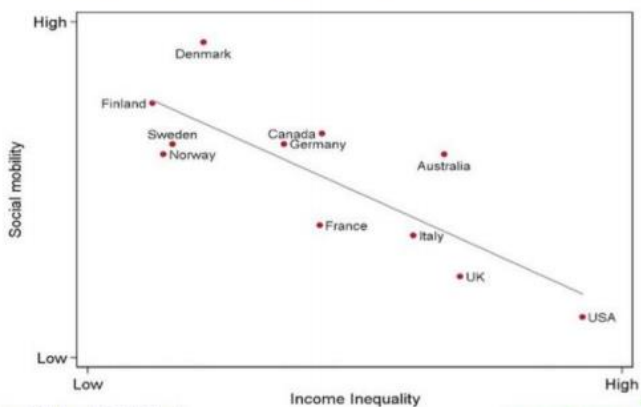
Soorten machtsmiddelen:

- Fysieke machtsmiddelen (doodseskaders, stakingsbrekers, huurmoordenaars)
- Juridisch en politieel apparaat in een rechtsstaat
- Of via veel subtielere wegen, zoals de (in)directe controle over de media

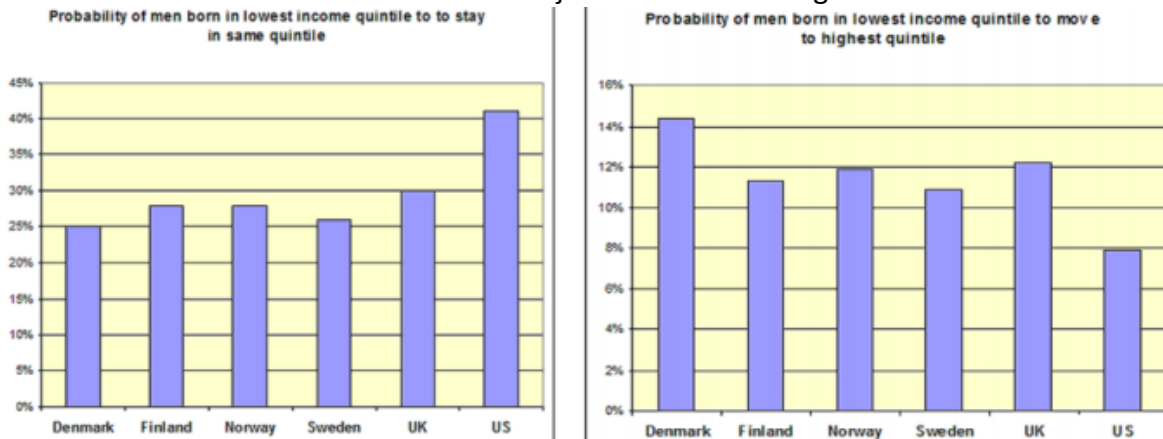
Voorbeelden:

- VS: Obama's overwinningspeech
 - "I believe we can keep the promise of our founding, the idea that if you're willing to work hard, it doesn't matter who you are or where you come from or what you look like or where you love. It doesn't matter whether you're black or white or Hispanic or Asian or Native American or young or old or rich or poor, abled, disabled, gay or straight. You can make it here in America if you're willing to try."
 - Wat valt op? Hij zegt niet dat het nu al het geval is, dat wanneer je in de VS hard werkt, je het dan zeker maakt. Dat zou ook niet correct zijn, want alhoewel veel Amerikanen dit nog steeds geloven, zijn de VS al lang niet meer the land of the opportunity.
- Europa

Social mobility is lower in more unequal countries

Om the American Dream te beleven moet je dus vooral richting Scandinavië. *Zie link 4.5*

Onderzoek toont aan dat **bij toenemende ongelijkheid**: jongeren uit lage inkomensgezinnen minder gaan investeren in hun eigen human capital (onderwijs), ze vaker NEET zijn (d.w.z. Not in Education, Employment or Training) en dat ze lagere gemiddelde scores behalen op wiskunde en leestesten.

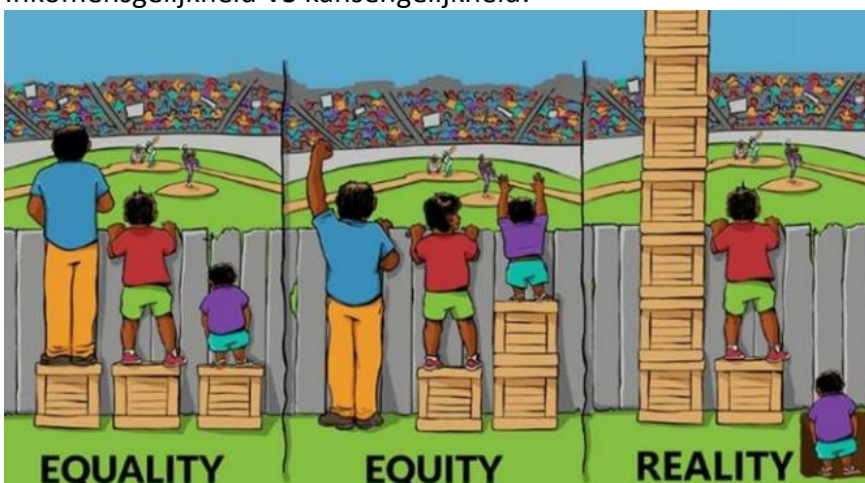
Het is dus niet zo dat bij toename van ongelijkheid, jonge mensen minder aspiraties hebben om succesvol te zijn! Het is eerder andersom: doorgaans hebben ze meer aspiraties, maar zijn de kansen om effectief succesvol te worden veel kleiner.

Landen met een hoge inkomensongelijkheid, zoals de VS, blijken ook een lage sociale mobiliteit te kennen, en omgekeerd. België/Vlaanderen kent een relatief lage inkomensongelijkheid, vergelijkbaar met Denemarken. MAAR... België kent een vrij lage sociale mobiliteit, zeker in vergelijking met Denemarken.

Wat zien we?

- Arbeiderskinderen kiezen vaak minder prestigieuze opleidingen en beroepen.
- Differentiële in- en uitstroom van kinderen in het onderwijs.
- Relatief laag aantal kinderen van vaders met een lage beroepsstatus in het universitair onderwijs.
- Arbeiderskinderen kiezen vaak een onderwijsloopbaan die leidt naar een beroepsgericht diploma (ook in het hoger onderwijs).
- De status van het gekozen onderwijstype is dus congruent met de sociale status van het milieu van herkomst.

Inkomensongelijkheid VS kansengelijkheid:

4.5 Macht

Wat gemeenzaam onder de noemer “**macht**” wordt geplaatst, neemt uiteenlopende vormen aan:

- **‘Brute’ macht** verwijst naar de mogelijkheid van actor X om het gedrag van actor Y te sturen teneinde de **eigen doelen** te bereiken. De basis voor die macht is niet het gedrag van de machthebbers, maar de positie die ze bekleden. Wie zich dicht bij één van de machtscentra bevindt, beschikt over meer macht. **Er zijn drie soorten:**
 - **Manipulatie:** verborgen machtsuitoefening omdat de doelstelling van de machtshebber niet duidelijk zijn.
 - **Dominantie:** wordt door beide actoren erkend maar niet noodzakelijk aanvaard.
 - **Hegemoniale of vanzelfsprekende macht:** is mogelijk omdat mensen zich makkelijk conformeren aan gewoonten aangeleerd tijdens de socialisatie. Machtsbeïnvloeding wordt dan vanzelfsprekend.
- **Gezag: aanvaarde macht**, gerechtvaardigde, legitieme beïnvloeding door anderen.
 - **Traditioneel gezag:** o.b.v. tradities, gewoonten... (~ ‘t is al altijd zo geweest)
 - **Charismatisch gezag:** o.b.v. buitengewone aantrekkingskracht
 - **Legaal-rationeel gezag:** o.b.v. controleerbare principes en regels
Iemands positie wordt natuurlijk sterker wanneer hij verschillende vormen van gezag combineert.
- **Beïnvloeding:** gedrag van de ene actor verandert via een proces van overtuigen.
 - **Informationele beïnvloeding**
 - **Normatieve beïnvloeding**

Er zijn **4 types van machtsbronnen**, zij die verschillende machtsbronnen combineren worden gerekend tot de machtselite:

Type machtsbron	Machtsbasis
Politiek	= de legitieme mogelijkheid om te sanctioneren
Economisch	= controle over schaarse goederen
Sociaal	= mobilisatievermogen of de mogelijkheid om o.b.v. solidariteit mensen te mobiliseren rond een gedeeld gedachtegoed of gemeenschappelijke belangen
Cultureel	= informeren/overtuigen door beroep te doen op loyaliteit en gedeelde waarden

Er zijn verschillende machtsmiddelen. We onderscheiden dwangmiddelen, lokmiddelen en sancties:

Sancties	Dwangmiddelen	Lokmiddelen
Fysieke sancties	Vrijheidsbeperking, pijn	Bewegingsvrijheid, comfort
Economische sancties	Boete, verlagen inkomsten of verminderen gewin	Gratificaties, verhoging inkomen of gewin
Sociale sancties		
- Sociale afstand	Isoleren, vermijden	Gezelschap zoeken,
- Sociale integratie	Vijandschap, afkeuring	Vriendschap, medewerking
- Sociale rang	Beknotting macht, degradatie	Uitbreiding macht

Voorbeeld:

- Seksuele Ongewenste Intimiteiten op het werk

→ Human Rights Commision: "Sexual harassment is unwelcome sexual behaviour, which could be expected to make a person feel offended, humiliated or intimidated. It can be physical, verbal or written"

→ Seksueel ongewenste intimiteiten gaan in essentie niet over seks, maar over machtsuitoefening, in het bijzonder om brute macht en dominantie. SOI stoelt op de motivatie van de dader om te domineren en controleren. Seks is enkel een middel tot dat doel.

→ Bestaand cijfermateriaal i.v.m. SOI is vaak weinig valide en betrouwbaar omwille van variatie in wat mensen onder 'SOI' verstaan, omdat enkel vrouwen bevroegd werden en omwille van onder-rapportering uit angst voor represailles, voor stigma of voor ridiculisering (inz. bij mannen).

→ Er zijn twee grote perspectieven: individuele macht VS collectieve macht.

▪ Individuele macht: SOI op het werk is een gevolg van misbruik van macht die al dan niet gekoppeld is aan de formele positie in het bedrijf.

- Daders: 30% zijn bovengesochten of senior collega's, 50% zijn peers/collega's, 20% zijn klanten (/patiënten/cliënten) en de meerderheid zijn mannen

- Slachtoffers: de meerderheid zijn vrouwen, aangezien mannen in meer bovengesochte posities zijn. Er is wel een toename bij de mannen, dit komt misschien door dat er minder barrières zijn tot melding en door de toename van vrouwen in bovengesochte posities. Bepaalde groepen lopen een extra groot risico, zoals vrouwen in lage status jobs, jonge vrouwen en vrouwen uit minderheidsgroepen. Studies tonen aan dat vooral vrouwen tussen de 20 en 40 jaar oud, single of gescheiden, en met een lage opleiding en/of tijdelijke job, veel vaker slachtoffer worden.

▪ Collectieve macht: Er is een groeiende consensus dat iemands formele positie in de organisatie geen goede indicator is van zijn/haar feitelijke macht tot SOI.

- Daders hebben meer opportuniteit tot SOI wanneer de organisatiecontext dit toelaat of zelfs faciliteert. Verschillen in context kunnen deels verklaren waarom er grote verschillen zijn tussen organisaties in de mate dat SOI voorkomen. Er moet zowel gekeken worden naar de culturele als structurele kenmerken van de organisatie (organisatiecultuur/klimaat): Of er al dan niet een geseksualiseerde werkomgeving is, of er een organisationele tolerantie is t.o.v. SOI, of er een positief sociaal klimaat is en of er een shift bestaat naar meer gendergelijkheid in de organisatie.

→ Studies tonen aan dat vrouwen in zowel door-mannen-gedomineerde jobs als in door-vrouwen-gedomineerde jobs meer kans lopen op SOI. SOI komt vaker voor bij bepaalde beroepsgroepen, o.a. militairen en politie, obers en verko(o)p(st)ers.